

מראי מקומות- קידושין ע"ח

- (א) כ"ג באלמנה- פרש"י, וה"ה לכהן הדיוט בגרושה וחללה. ולכא"ו ק', למה יהי' לוקה על ביאה עם חללה משום לא יחלל, הרי היא כבר נתחללה. וע' בחי' מהרי"ט דכ' דחללה כדי נסבה, ועיקר כוונת רש"י לפרש דגם בכהן הדיוט מיירי [ועדיין צ"ע].
- (ב) ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו- כ' התוס' הרא"ש דאי"ז חשיב לאו שבכללות, דשניהם מפורשים בפסוק, דלא יחלל משמע דקאי אאשה שהיתה כשרה ונתחללה.
- (ג) בשלא גמר ביאתו- כ' התוס' הרא"ש, "אבל אם גמר לוקה משום לא יחלל זרעו, אפי' לא נתעברה ממנו, כיון דהביאה ראוי' להזריע". אולם ע' ברש"ש שנקט דאינו עובר אלא כשהוליד זרע פסול, ולכן הק' דלמה לא תי' הגמ' כפשוטו, דמיירי שלא ילדה. גם הק' דאיך ילקה משום זה כלל, הא התראת ספק הוא. וע"ש שהביא מהמגיד משנה (אי"ב י"ז, ב'), דבאמת נקט בדעת הרמב"ם שחילול זרעו אינו אלא כשילוד זרע, וצ"ע.
- (ד) מתיב רבא, אלמנה וגרושה לוקה משום ב' שמות, וכו'- הק' הרש"ש, לימא דמיירי דבעל ולא קידש, שאינו עובר אלא בלא יחלל, ואינו עובר משום לא יקח. ותי' דכיון דהתנא אריבוי מלקות קא מהדר, הול"ל דקידש ובעל, ולוקה ד'.
- (ה) לא, שני שמות ע"ז ושני שמות ע"ז- הק' האילת השחר, למה לוקה משום לא יחלל בין משום אלמנה ובין משום גרושה, הרי לכא"ו הלאו הוא לחללה, וכיון שביאה זו הוי ביאה אסורה, הרי היא מתחללת, אבל לכא"ו אי"ז ב' איסורים. וציידד דאולי אין האיסור מה שהוא מחללה, אלא האיסור הוא איסור ביאה שיכול לחלל. ואם אמרי' כן, י"ל דשפיר לוקה שנים משום שעבר על ב' איסורים, איסור אלמנה לכ"ג שיש בה ג"כ איסור לא יחלל, ואיסור ביאה בגרושה שיש בה ג"כ איסור לא יחלל. וע"ע בחזון איש (אה"ע י"ד, ב') שהאריך בזה.
- (ו) אי הכי, אימא סיפא, גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום אחת- הק' המהר"י בירב, ולדידי' מי ניחא, איך הי' מתרץ הברייתא דקאמר דרישא דאלמנה וגרושה חייב ב', וסיפא גרושה וחלוצה חייב א'. ותי' דה"א דאלמנה וגרושה לוקין ב' משום שהם ב' שמות, אבל גרושה וחלוצה אינו לוקה אלא א' משום דדמיין אהדדי, ושם א' הם, אבל לדידך ק', דס"ל דחייב ב' על כל א'. וע"ז תי' דהכוונה לומר דאינו חייב אלא על אחת, אבל לעולם חייב ב'. [אולם לכא"ו עדיין אינו מיושב כל הצורך, דהא ה"א הכי" משמע דקאי על תי' הגמ' לקו' רבא, אבל לכא"ו הברייתא קשה לר' יהודה אפי' בלאו תירוצו, וצ"ע.]
- (ז) וחלוצה דרבנן- כ' המהרש"א שלא הי' הגמ' רוצה לתרץ דשאני חלוצה משום דאין איסור חל על איסור, שהרי בחלוצה גם שייך איסור מוסיף, משום דהשתא נאסרה להאחים משום איסור לא יבנה.
- (ח) רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה- ע' בריטב"א שהביא יש שפרשו דבעל אינו לוקה אלא א', אף אם קידש ובעל, דלעולם אינו לוקה על קידושין, דכל עיקר האיסור הוא החילול. וע' מה שהק' עליהם, והוא פי' כרש"י, דלוקה היינו לוקה שתים. וכ' דאע"ג דבשעת קידושין ההתראה הוא התראת ספק, דהא דלמא לא יבעל, צ"ל דס"ל התראת ספק שמה התראה. עוד כ' התוס' הרא"ש דמיירי דקידשה בכיאה, ובכה"ג ודאי לוקה שתים על מעשה א'. וכ' בקובץ הערות (נ', ב'), דמקו' הראשונים מבואר, דהביאה הוי רק תנאי על איסור הקידושין, דבזה שייך לומר דהוי התראת ספק. אבל אם הקידושין והביאה הם ב' חלקי האיסור (דהיינו, דמלבד האיסור ביאה בפנ"ע, הוא ג"כ גמר האיסור של הקידושין), א"כ למה זה נחשב התראת ספק, זה דומה להתראה קודם עקירה במעשה הוצאה בשבת, דודאי לא אמרי' דהתראת ספק הוא, כיון דאולי לא יעשה הנחה, אע"כ כל האיסור הוא הקידושין, אלא שיש תנאי שאח"כ יעשה ביאה, ושפיר הוי התראת ספק.

קידש אינו לוקה, משמע דבשאר לאווין אם בעל ולא קידש דלוקה. ועוד, הרי אין הלאווין דומין להדדי, דסוגיין מיירי בלאווין דכתיב בהו לקיחה, וכנ"ל (וכן השיג עליו הראב"ד). וע' במגיד משנה שהביא שהחכמי לוניל שאל להרמב"ם מנין לו זה, וגם הק' לו מסוגיא דאלו נערות, דמבואר דלר' יצחק לוקה על אונס ממזרת, אף דודאי לא הי' קידושין שם. והשיב הרמב"ם דמשמע בסוגיין דאביי ורבא בכל חייבי לאווין פליגי (וכ' הדיוק שכ' הרמב"ן אליבא), וצ"ל דר' יצחק דכתובות באמת ס"ל דבועל על חייבי לאווין לוקה, גם בלא קידושין, דלא כאביי ורבא דכאן.

(ב) גיורת פחותה מבת ג' שנים כשרה לכהונה- פרש"י, דאם פחותה מבת ג' היא הרי הוא יוצאת מכלל זונה. והק' הרמב"ם, דמשמע דס"ל לרש"י דמה דרבנן חולקים וס"ל דפחותה מבת ג' אסור, היינו באמת משום דבכלל זונה היא, ואיך שייך זה, הרי ביאתה אינה ביאה. ועוד הק', הרי אף למעלה מג', הרי כל החשש ביאה הוא חשש דרבנן, וכאן הגמ' מיירי בדאורייתא, וגם אי' דכולן מקרא א' דרשי, ונח' בקראי. ולכן הוא פי' דבאמת בקראי פליגי, האם צריכה שתהא מזרע ישראל, או נזרעו בישראל, או נזרעו בתוליה בישראל, ואף דמקרא זה דברי קבלה הוא, מ"מ דאורייתא הוא ובא יחזקאל ופי'. וכ' דאולי גם רש"י מודה לזה, וכוננתו דודאי מה דפי' יחזקאל דגיורת אסורה היינו משום שהיא בכלל זונה (ואין איסור חדשה של גיורת לכהן), ומה דאמר יחזקאל דפחותה מבת ג' כשרה לכהונה לפי ר"ש, היינו גופא משום דאין שייכה לביאה ומופקע בכלל זונה.

(ג) וכולן מקרא א' דרשו- כ' התוס' הרא"ש דאין כוונת הגמ' לומר דהמקור לכולן הוא מהקרא, דהא ר' יהודה לא יליף מקראי, אלא מצד השוה, וכדלעיל, אלא כוונת הגמ' לומר דכ"א מפרש המקרא כסברתו. וע"ע ברמב"ן מש"כ בזה.

(ד) והלא פנחה הי' עמהם- כ' הערוך לנר (יבמות ס:): דזהו ר"ש לשיטתו דפנחס מיד נעשה כהן לאחר מעשה מדין, אבל למ"ד דלא נעשה

(ט) ומודה רבא בכ"ג באלמנה שאם בעל ולא קידש שלוקה- פרש"י, דמודה רבא באיסורי כהונה שאם בעל ולא קידש דלוקה, ולא רק באלמנה לכ"ג. וכן ס"ל לתוס' ר"י הזקן, אלא דהביא מהרמב"ם (אי"ב י"ז, ב'- ג') דכ' דמודה רבא באלמנה לכ"ג דוקא, דמה דלוקה על לא יחלל, היינו משום דחיללה מכהונה, דעד כאן היתה מותרת לכהנים הדיוטות, ועכשיו אסורה (משא"כ בכהן הדיוט בגרושה או זונה, דכבר היא אסורה לכהנים) [ויצא לפי' דאם בעל אלמנה שהיא ג"כ גרושה, אינו לוקה על הבעילה, כיון שלא חיללה].

(י) ומודה רבא וכו'- הק' הרמב"ם, מאי "מודה" שייך בזה, הא בהדיא אמר רבא דבעל לוקה, ותי' דה"ק, דלא תימא דכשם שאינו חייב על לא יקח לחודי', כך אינו חייב על לא יחלל לחודי', דתרוייהו צריכי אהדדי, ומה שאמר רבא בעל לוקה, היינו דוקא בקידש ובעל, קמ"ל דה"ק רבא, בעל ולא קידש חייב א', וקידש ובעל חייב ב'.

(יא) ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאינו לוקה, דרך ליקוחין אסורה תורה- יש לעי', מהו בשאר חייבי לאווין, האם חייב רק אם קידש ואח"כ בעל, או אף אם בעל בלא קידושין. וכ' הרמב"ן דכל הדיון בין אביי ורבא, וכל ההודאות בין זה לזה, הם רק בלאווין דכתיב בהו "לקיחה", דשייך לדון דהקידושין הוא חלק של האיסור, ובאמת במחזיר גרושתו כ"ע מודו דהלקיחה הוא חלק של האיסור, ובלא הלקיחה אין כאן איסור. אבל בשאר לאווין, דלא כתיב בהו לקיחה כלל, כמו ממזרת ונתינה, פשוט הוא דכל האיסור הוא הביאה, וע"י הקידושין אינו עובר כלום, וגם פשוט דהביאה אי"צ קידושין כדי שיעבור. וכ' הרמב"ן דהי' צריך לכתוב דבר פשוט זה משום שיש מן המחברים (דהיינו הרמב"ם [אי"ב ט"ו, ב']) ש' שכ' דגם בכל לאווין אינו חייב על הביאה אא"כ קידשה מעיקרא. וכ' הרמב"ן דדייק הרמב"ם כן מהא דאמרי' דמודה רבא באלמנה לכ"ג דבעל ולא קידש דלוקה, משמע דבכל שאר לאווין אינו לוקה. והק' הרמב"ן דלכאוי' יש לדקדק להיפוך מהא דאמרי' דמודה במחזיר גרושתו דבעל ולא

קרא דיכיר לענין בכור, ומה הק'. וביאר התוס' הרא"ש דהי' משמע להגמ' דעיקר דרשה דר"י הוא לענין פסול, דאי"צ קרא לענין בכור, וכדאי' בהמשך הגמ', וע"ז תי' הגמ' דגם לענין בכור צריך קרא, היכא דצריך הכירא.

(ח) **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס - ע' בשו"ת רעק"א (קל"ב, ד"ה ואי) שהעיר דלכאו' עדיין יש לו מגו, דיכול ליתן לו בתורת נחלה, דהא קיי"ל כר' יוחנן בן ברוקא דיכול להנחיל לבן בין הבנים. והביא שיש מי שמוכיח מכאן דגם זה לא מהני על דשלב"ל, ואכמ"ל.**

(ט) **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס - ע' בקובץ שעורים (ב"ב תסז) שהביא מהמחנה אפרים (זכ"י ומתנה ט"ז) שכ' דמה שאינו יכול להקנות נכסים שנפלו לו כשהוא גוסס, היינו רק משום שהם דשלב"ל, אבל אם עושה מעשה קנין, שיחול הקנין בשעה שהוא גוסס, והמעשה קנין הי' על דברים שכבר הם שלו, אז מהני הקנין. וביאר הקו"ש, דבין ר"מ ובין רבנן מודו דצריך שיהי' בידו היכולת לעשות הקנין, אלא דנח' בזה, דר"מ ס"ל דסגי בהא דבידו לעשות הקנין בשעה שיחול הקנין, ורבנן ס"ל דצריך להיות בידו בשעת עשיית המעשה, אבל כ"ע מודו, דאם אינו בידו בשעת עשיית המעשה, וגם לא בשעת חלות הקנין, דודאי אינו כלום.**

(כ) **בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס - דייק תוס' מדברי רש"י דנתינת גוסס אינו כלום, ולא ביאר. וע' ברא"ש (ט"ז) שהביא מר"ח דגוסס חשוב כמת, ומתוך כך פסק ר' יואל דאין גוסס יכול לגרש אשתו, אפי' אם הוא מיושב בדעתו, לפי שאינו בר נתינה. והק' הקובץ הערות (ס"ח, ג'), מה בכך שהוא חשוב כמת, הרי מה שמת אינו יכול להקנות הוא משום שאין לו כח להקנות, שאין לו דעת, ואין הנכסים שלו, אבל מי שהוא "חשוב כמת", מ"מ הרי יש לו הכח והדעת והנכסים, וא"כ מהו החסרון, והניח בצ"ע. והתוס' חולק על רש"י וס"ל דטעם הדבר הוא משום דמסתמא אין הגוסס יכול לדבר, ולא משום דנתינתו אינו כלום. וכ' הפני יהושע דמסתמא אין כוונת תוס' דתלוי הדבר במה שאינו יכול**

כהן עד שנעשה שלום בין השבטים (ע' זבחים ק"א), עדיין לא הי' כהן, ואינה ראי'.

(טו) **האומר בני זה ממזר הוא - פרש"י, שנולד לו מחייבי כריתות. וכ' הפני יהושע, דמש"כ רש"י כן ולא ביאר דמיירי שאמר שאשתו זינתה והבן אינו ממנו, היינו משום דלשון המשנה משמע כן, "בני" זה ממזר הוא. וע' בקובץ שעורים (ב"ב קכט) שכ' דאולי יהי' נאמן גם לחכמים אם אומר דאשתי זינתה, דאז אינו קרוב להולד, ושפיר נאמן עליו לכ"ע. אבל הביא מהספר המכריע להיפוך, דאף ר"י מודה דאינו נאמן בכה"ג, משום דלא האמין לו התורה אלא על בנו, לא על מי שאינו בנו** [אולם מדברי רש"י בד"ה ואפי' שניהם, מבואר דגם בכה"ג נח' ר"י ורבנן, וא"כ לכאו' צ"ל כדברי הפני, דשיך שמסכים רש"י דנח' באומר שאשתו זינתה, אלא דלי' המשנה לא משמע דזהו הציוור].

עוד הק' הפני על דברי רש"י, דהא א"א משים עצמו רשע, ולמה נאמן לומר דבא על חייבי כריתות. וכ' דע"כ מיירי שנתן איזה אמתלא, שלא הי' ידע שהיא אסורה לו. [אולם לכאו' י"ל באור"א, דאמר' פלגי' נאמנות, דנאמן כלפי בנו, ולא כלפי עצמו. ומה דאמר' בעלמא דצריכין פלגינן דבורא, וכאן לא שיך פלגי' דבורא, דאם הוא אינו האב, אינו נאמן, י"ל דכבר ביאר האחרונים, דמה דצריך פלגי' דבורא, ולא תסגי בפלגי' נאמנות, היינו משום דאמר' לו דלדברין רשע אתה ואין אתה נאמן. אבל זה לכאו' שיך רק היכא דצריך להעיד בתורת עד, אבל היכא דמעיד בתורת אב מדין יכיר, לכאו' מה לי דרשע הוא, סכ"ס התורה האמין לו, וא"כ שפיר פלגינן הנאמנות, ונאמן כלפי בנו, וצ"ע בזה.]

(טז) **אינו נאמן - פרש"י דקרוב הוא, והק' הר"ן (לב. בדפיו), הא בחזקת כשרות הוא, ואין ערעור פחות משנים, ולמה צריך להא דקרוב הוא, והניח בקו'.**

(יז) **בשלמא לר"י היינו דכתיב יכיר, אלא לרבנן יכיר ל"ל - ע' בתוס' רי"ד, שהביא מה שפרש"י דרק לענין פסולים נח' רבנן ור"י, אבל לענין בכור מודים, וחולק עליו, וס"ל דגם לענין בכור פליגי, וס"ל לרבנן דמה דנאמן האב לומר בני זה בכור הוא, זהו רק אם אינו כנגד חזקה, אבל אם כבר הוחזק לן בא' שהוא הבכור, ס"ל לרבנן דאין האב נאמן להוציאו מחזקתו. וע"ז הק' הגמ', בשלמא לר"י היינו דכתיב יכיר, דנאמן אף כנגד חזקה, אבל לפי הרבנן, דאינו נאמן כנגד חזקה, למה צריך לדין יכיר, ומשני דצריך קרא דנאמן היכא דאינו נגד חזקה, אבל עכ"ז צריך הכירא. אבל לרש"י צ"ע, הא ודאי צריכי רבנן**

חורף תשפ"ד

לדבר, דמה בכך, הרי עשה המעשה קנין
מעיקרא. אלא הביאור הוא, דכיון דאינו יכול
לדבר, מסתמא דעתו נטרפה עליו, וא"כ
בהיא שעתה לאו בר הקנאה הוא כלל, ולכן
לא מהני.